

สถานการณ์การสื่อสารเพื่อส่งเสริมการเกษตรของสถานศึกษาในเขตชุมชนเมือง Knowledge Transfer Situation for Agricultural Extension in Schools in Urban Areas

พัชรา เอี่ยมภิกการ สบายใจ¹ และทิพวรรณ ลิ้มกูร¹
Phatchara Eamkijkarn Sabajjai¹ and Tippawan Limunggura¹

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานการณ์การสื่อสารในการส่งเสริมการเกษตรในเมืองของสถานศึกษาในเขตชุมชนเมือง โดยวิธีวิจัยเชิงปริมาณ ที่ใช้แบบสอบถามในการเก็บข้อมูลจากผู้แทนสถานศึกษาในเขตอำเภอเมือง จำนวน 400 แห่ง ผลการวิจัยพบว่า 1) การให้ความสำคัญและตระหนักของสถานศึกษาต่อการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการเกษตรในปัจจุบัน และอนาคตเกือบทุกประเด็นอยู่ในระดับมาก ยกเว้นในปัจจุบันที่การสนับสนุนด้านการพัฒนาศักยภาพบุคลากรทางการเกษตรอยู่ในระดับปานกลาง 2) สถานการณ์การสื่อสารในการจัดการเรียนรู้เพื่อการส่งเสริมการเกษตรมีองค์ประกอบของการสื่อสารในการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนและการจัดกิจกรรมนอกห้องเรียนมีลักษณะคล้ายคลึงกัน ได้แก่ ครูเป็นผู้ถ่ายทอด/ผู้สอน ข้อมูล ประเด็น หรือเนื้อหาจะเป็นความรู้ด้านการเกษตรตามแบบเรียนของกระทรวงศึกษาธิการควบคู่กับความรู้ด้านการเกษตรที่เป็นกระแสสังคมโลกและประเทศ และความรู้ด้านการเกษตรพื้นฐานทั่วไป ซึ่งเน้นในประเด็นเกี่ยวกับการผลิตทางการเกษตร และกลุ่มเป้าหมายสำคัญเป็นนักเรียน ยกเว้นสื่อในการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนมีการใช้หนังสือเรียน แต่การจัดกิจกรรมนอกห้องเรียนเป็นการใช้แปลงสาธิตมากที่สุด 3) ภาควิชาหรือผู้มีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้เพื่อการส่งเสริมการเกษตรส่วนใหญ่เป็นความร่วมมือของครอบครัวของนักเรียนกับชุมชน และ 4) ความสำเร็จของสถานศึกษาในการจัดการเรียนรู้เพื่อการส่งเสริมการเกษตรส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: สื่อ เกษตรในเมือง สถานศึกษา การส่งเสริมการเกษตร

Abstract

This research studied the modes and status of learning management promoting agriculture in schools within urban areas using quantitative research methods. Data from questionnaires from 400 representative schools in urban districts resulted indicated that: 1) The emphasis and awareness of the educational institutions towards learning management that promotes agriculture is at a high level in almost every aspect, , except that support for agricultural human resources is only moderate 2) learning management promoting agriculture in classrooms contained similar components with outdoor learning activities. That is, the teacher is the source of knowledge, agricultural material taught conforms to Ministry of Education's text book including trends in world agriculture, and basic agricultural knowledge emphasizing production, targeted at students. Primary media used in classrooms were text books, while the outdoor activities were mostly demonstrative garden plots 3) the majority of participants or partners supporting the learning management promoting agriculture were the students' families and community 4) the overall level of learning management promoting agriculture in urban educational institutions was at a high level.

Keyword: media, urban agriculture, school, agricultural extension

คำนำ

วิถีชีวิตของประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองต่างได้รับผลกระทบจากภาคธุรกิจและภาคอุตสาหกรรมจึงทำให้ห่างไกลจากภาคการเกษตร โดยแนวคิดเรื่องเกษตรกรรมที่ทำในเมือง (urban agriculture) ได้เกิดขึ้นที่สหรัฐอเมริกาตั้งแต่ศตวรรษที่ 19 จากจุดเริ่มต้นในความต้องการผลิตอาหารกินเอง ความต้องการให้การศึกษาด้านการเกษตรแก่คนเมือง ความต้องการ

¹หลักสูตรนิเทศศาสตร์เกษตร คณะเทคโนโลยีการเกษตร สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง เขตลาดกระบัง กรุงเทพฯ 10520
¹Agricultural Communication, Faculty of Agriculture Technology, King Mongkut's Institute of Technology Ladkrabang, Bangkok 10520
^{*}Corresponding author, Email: phatchara.ea@kmitl.ac.th

พัฒนาสังคม การสร้างชุมชนผ่านการทำเกษตรกรรม และความต้องการสร้างความมั่นคงทางอาหาร ซึ่งการทำเกษตรในเมืองยังมีบทบาททางสังคมที่สำคัญ อาทิ การส่งเสริมสุขภาพของสังคม การบรรเทาผลกระทบโลกร้อน ความเป็นธรรมทางอาหาร และนิเวศวิทยาในเขตเมือง อีกทั้งยังเป็นการสร้างโอกาสให้คนเมืองสามารถเป็นผู้ผลิตอาหาร โดยเฉพาะการช่วยเหลือคนจนหรือผู้ที่ไม่สามารถเข้าถึงอาหารได้ หรือแม้กระทั่งการเป็นกิจกรรมเพื่อการพักผ่อน (พัชรินทร์ พันธุ์แน่น, 2561) โดยเฉพาะในกลุ่มเด็กและเยาวชนในเขตเมืองที่ใช้เวลาส่วนใหญ่กับเทคโนโลยี จึงทำให้อัตลักษณ์และจิตสำนึกของเด็กห่างไกลจากเกษตรกรรม สิ่งแวดล้อม และการพึ่งพาตนเองขึ้นพื้นฐานในด้านการเกษตรน้อยลง อาทิ การปลูกผักทานเอง การดูแลรักษาผัก และการใช้ประโยชน์จากผักที่ปลูกได้ ฯลฯ โดยการเรียนรู้ด้านการเกษตรจึงเกิดขึ้นบนโลกของเทคโนโลยีที่เด็กได้ฝึกปฏิบัติผ่านสื่อ เช่น การเรียนรู้การปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์จากเกม Farm Ville การเรียนรู้การปลูกกระบองเพชรในแอปพลิเคชัน plant nanny การเรียนรู้การติดตามต้นไม้ผ่านยูทูปหรือรูปภาพในเว็บไซต์ เป็นต้น ซึ่งสถานการณ์ดังกล่าวสอดคล้องกับคำกล่าวของ ริชาร์ด ลูฟว์ ที่เรียกโรคนี้ว่า “โรคขาดธรรมชาติ (nature deficit disorder) ที่เด็กในปัจจุบันเผชิญวัฒนธรรมติดจออิเล็กทรอนิกส์ตลอดเวลา ไม่ว่าจะติดเกม ติดโซเชียลมีเดีย รวมถึงมีความสัมพันธ์และเรียนรู้โลกของธรรมชาติที่เปลี่ยนแปลงไป (สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว, 2564) จึงขาดปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ๆ ในโลกแห่งความเป็นจริง ทำให้เกิดพัฒนาการที่ต่างกันระหว่างสองสังคม คือสังคมออนไลน์ที่อาจเป็นคนเก่งกาจรอบรู้ และมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับคนอื่น ๆ แต่ในโลกความเป็นจริงกลับมีพัฒนาการด้านต่าง ๆ ที่ล่าช้า ซึ่งสถานการณ์ดังกล่าวจะส่งผลกระทบต่อเด็กทั้งด้านสุขภาพทางกายและสติปัญญาที่ไม่ได้รับการพัฒนาอย่างเหมาะสม เด็กบางคนขาดโอกาสใกล้ชิดธรรมชาติ วิ่งเล่นกลางแจ้ง ขุดดินปลูกพืชผัก โดยพ่อแม่ใช้สื่อในการเลี้ยงดูผ่านการดูวิดีโอ ดูการ์ตูน หรือเล่นไอแพดเพื่อความสะดวกในการดูแล จึงมีโอกาสในการเคลื่อนไหวร่างกายน้อยทำให้กลายเป็นเด็กที่พัฒนาการล่าช้า ไม่ชอบออกกำลังกายหรือทำกิจกรรมกลางแจ้ง ไม่มีทักษะการสื่อสารและปรับตัวกับผู้อื่นที่เป็นพื้นฐานสำคัญในอนาคต

ทั้งนี้ การส่งเสริมการเกษตรในเมืองให้แก่เด็กและเยาวชนที่อาศัยในเขตชุมชนเมืองจึงมีความสำคัญที่นำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็กและเยาวชนทั้งในด้านการเกษตรและการส่งเสริมพัฒนาการที่เหมาะสมกับช่วงวัยที่เด็กจะได้เรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติ (learning by doing) ที่พวกเขาจะได้ประสบการณ์จริง และการลงมือปฏิบัติยังเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เด็กและเยาวชนจะได้เคลื่อนไหวร่างกาย ซึ่งจะเป็นการพัฒนากล้ามเนื้อมัดใหญ่และกล้ามเนื้อมัดเล็ก พัฒนาสติปัญญา พัฒนาการสื่อสารและการปรับตัวเข้ากับสังคม อีกทั้งยังเรียนรู้ถึงกระบวนการแก้ไขปัญหา รู้จักคิดและวิเคราะห์อย่างเป็นเหตุผลตามตรรกะของวิทยาศาสตร์ (ทิสนา เขมมณี, 2551) ซึ่งหากกลุ่มเป้าหมายในการส่งเสริมการเกษตรคือเด็กและเยาวชนแล้วพื้นที่สำหรับการจัดการเรียนรู้ในการส่งเสริมการเกษตรที่สำคัญคงหนีไม่พ้นสถานศึกษา ซึ่งเป็นอีกหนึ่งสถาบันทางสังคมที่มีความใกล้ชิดกับเด็กทั้งในมิติด้านเวลาที่เด็กใช้เวลาส่วนใหญ่ถึง 5 วันต่อสัปดาห์ในพื้นที่ของโรงเรียน และมีมิติด้านพื้นที่ โดยเฉพาะในเขตชุมชนเมืองที่มีพื้นที่ใช้สอยอย่างจำกัดจึงเป็นโอกาสอันดีที่สถานศึกษาซึ่งมีพื้นที่กว้างขวางกว่าที่อยู่อาศัยของเด็กและเยาวชน เช่น คอนโด บ้านเช่า ทาวน์เฮาส์ ฯลฯ จะถูกจัดเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการเกษตรที่บูรณาการการจัดการเรียนรู้ทั้งในระบบและนอกระบบที่สอดคล้องกันให้เกิดทั้งการเรียนการสอนด้านการเกษตรในห้องเรียนที่ผสมผสานพลังกับการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเกษตรนอกห้องเรียนให้เกิดการเรียนรู้ควบคู่กันได้อย่างมีประสิทธิภาพผ่านการจัดการเรียนรู้โดยครูที่สามารถบูรณาการเนื้อหาในรายวิชากับกิจกรรมนอกห้องเรียนได้อย่างลงตัวอีกด้วย

นอกจากนี้จากโครงการบริการวิชาการ กิจกรรมบริการวิชาการแก่ชุมชน เรื่อง การฝึกอบรมส่งเสริมความรู้ด้านการผลิตอุปกรณ์การเกษตรโดยวัสดุเหลือใช้แก่เด็กและเยาวชนในเขตชุมชนเมือง ในปี พ.ศ. 2558 ยังได้สะท้อนภาพการเรียนรู้การเกษตรผ่านสื่อกิจกรรมที่เด็กและเยาวชนกว่าร้อยละ 87 ระบุว่ามีความรู้ด้านการเกษตรมากขึ้น และร้อยละ 78 ระบุว่าความรู้ที่ได้รับจากสื่อกิจกรรมมีประโยชน์และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ในอนาคต (พัชรา เข้มมิกการ และคณะ, 2558)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นความสำคัญของสถานศึกษาในการจัดการเรียนรู้ด้านการเกษตรสำหรับเด็กและเยาวชนในเขตชุมชนเมือง ซึ่งการจัดการศึกษาดังกล่าวการสื่อสารได้เข้ามามีบทบาทในการกระตุ้นและหนุนเสริมการเรียนรู้ที่สำคัญในการส่งเสริมการเกษตรในเมืองให้แก่เด็กและเยาวชน ดังนั้นวัตถุประสงค์ของการศึกษาในครั้งนี้เพื่อศึกษาสถานการณ์การสื่อสารในการส่งเสริมการเกษตรในเมืองของสถานศึกษาในเขตชุมชนเมืองทั้งในรูปแบบการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนและการจัดกิจกรรมนอกห้องเรียนเพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการวางแผนการสื่อสารในการส่งเสริมการเกษตรในเมืองของสถานศึกษาในเขตเมืองให้มีประสิทธิภาพต่อไป

วิธีการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) ที่ใช้แบบสอบถามในการเก็บข้อมูลสถานการณ์การสื่อสารในการส่งเสริมการเกษตรของสถานศึกษาในเขตชุมชนเมือง โดยมีรายละเอียดการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ศึกษาและทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. การกำหนดขนาดประชากรและกลุ่มตัวอย่างของสถานศึกษาระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาภายใต้สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ และส่วนราชการอื่น ๆ มีทั้งสิ้น 39,330 แห่ง โดยเป็นสถานศึกษาที่ตั้งอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครมีจำนวน 1,445 แห่ง และสถานศึกษาที่ตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมืองของจังหวัดต่าง ๆ มีจำนวน 5,345 แห่ง (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2556) ดังนั้น การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยการอ้างอิงตารางของ Yamane (1967) จึงได้กลุ่มตัวอย่างจากผู้แทนสถานศึกษาทั้งสิ้น 400 แห่ง ที่ระดับความเชื่อมั่น 95%
3. การพัฒนาเครื่องมือการวิจัยโดยใช้แบบสอบถามในประเด็นเกี่ยวกับสถานการณ์การสื่อสารในการจัดการเรียนรู้ ทั้งการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนและการจัดกิจกรรมนอกห้องเรียนเพื่อส่งเสริมการเกษตรในเมืองของสถานศึกษาในเขตชุมชนเมือง ทั้งในมิติการให้ความสำคัญและความตระหนักของสถานศึกษาต่อการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการเกษตร มิติการสื่อสารในการจัดการเรียนรู้เรื่องการเกษตรที่เชื่อมโยงกับการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนด้านการเกษตรและการจัดกิจกรรมนอกห้องเรียนด้านการเกษตร มิติภาคีหรือผู้มีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้นอกห้องเรียนด้านการเกษตรภายในสถานศึกษา และการประเมินความสำเร็จในการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการเกษตรในปัจจุบัน
4. การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัยทั้งความตรงเชิงเนื้อหาของแบบสอบถามโดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน และการทดสอบความเที่ยงของแบบสอบถามโดยการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มประชากรจำนวน 30 แห่ง โดยมีค่า Cronbach's Alpha = 0.940
5. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้แทนสถานศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครและเขตอำเภอเมืองของจังหวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศจำนวน 400 แห่ง โดยมีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (multi-stage sampling) ที่แบ่งสถานศึกษาออกเป็น 6 ภูมิภาค ในแต่ละภูมิภาคจะแบ่งสถานศึกษาเป็นรายจังหวัด จากนั้นแบ่งตามเขตอำเภอเมืองและนอกเขตอำเภอเมือง และทำการสุ่มแบบบังเอิญกับสถานศึกษาในเขตอำเภอเมืองที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม โดยผู้แทนสถานศึกษาจะต้องเป็นผู้ที่มีความเกี่ยวข้องในการจัดการเรียนรู้ด้านการเกษตร อาทิ ผู้บริหารสถานศึกษาที่ดูแลรายวิชาด้านการเกษตร หัวหน้าฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับรายวิชาด้านการเกษตร ครูผู้สอนในรายวิชาด้านการเกษตร เป็นต้น
6. การวิเคราะห์และสรุปผลการวิจัยจากแบบสอบถามด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป

ผลการศึกษาและวิจารณ์

ข้อมูลเบื้องต้นของสถานศึกษา สถานศึกษาที่ตอบแบบสอบถามมีที่ตั้งในเขตเมืองครอบคลุมพื้นที่ทั่วประเทศใน 6 ภูมิภาค ได้แก่ ภาคกลาง มีจำนวนมากที่สุด 124 แห่ง (ร้อยละ 31.0) รองลงมาเป็นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีจำนวน 104 แห่ง (ร้อยละ 26.0) ภาคใต้ มีจำนวน 66 แห่ง (ร้อยละ 16.5) ภาคเหนือ มีจำนวน 44 แห่ง (ร้อยละ 11.0) ภาคตะวันออก มีจำนวน 40 แห่ง (ร้อยละ 10.0) และน้อยที่สุดคือภาคตะวันตก มีจำนวน 22 แห่ง (ร้อยละ 5.5) ตามลำดับ โดยเป็นสถานศึกษาที่จัดการศึกษาในระดับ มัธยมศึกษามากที่สุด มีจำนวน 186 แห่ง (ร้อยละ 46.5) รองลงมาเป็นประถมศึกษา มีจำนวน 86 แห่ง (ร้อยละ 21.5) และประถมศึกษาขยายโอกาส มีจำนวน 40 แห่ง (ร้อยละ 10.0) ตามลำดับ และสถานศึกษาอยู่ภายใต้สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) มีจำนวน 190 แห่ง (ร้อยละ 47.5) รองลงมา คือ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) มีจำนวน 108 แห่ง (ร้อยละ 27.0) และสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน (สช.) มีจำนวน 98 แห่ง (ร้อยละ 24.5) ตามลำดับ

ข้อมูลเบื้องต้นของผู้ให้ข้อมูลของสถานศึกษา มีเพศหญิง 218 คน (ร้อยละ 54.5) มากกว่าเพศชายที่มี 182 คน (ร้อยละ 45.5) มีช่วงอายุ 31-40 ปี จำนวน 140 คน (ร้อยละ 35.0) รองลงมา คือ อายุ 41-50 ปี จำนวน 116 คน (ร้อยละ 29.0) และอายุ 51-60 ปี จำนวน 106 คน (ร้อยละ 26.5) ตามลำดับ และมีระดับการศึกษาปริญญาตรีมากที่สุด จำนวน 234 คน (ร้อยละ 58.5) รองลงมา คือ ระดับปริญญาโท จำนวน 152 คน (ร้อยละ 38.0) และระดับปริญญาเอก จำนวน 8 คน (ร้อยละ 2.0) ตามลำดับ มีตำแหน่งในสถานศึกษาเป็นครูหรือผู้สอนในวิชาต่าง ๆ มากที่สุด จำนวน 220 คน (ร้อยละ 55.0) รองลงมา คือ ฝ่ายบริหาร จำนวน 114 คน (ร้อยละ 28.5) และไม่ระบุตำแหน่งในสถานศึกษา จำนวน 40 คน (ร้อยละ 10.0) ตามลำดับ และผู้ให้ข้อมูลสอนหรือรับผิดชอบในระดับชั้นที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับการเกษตร ได้แก่ มัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 142 คน (ร้อยละ 35.5) มัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 140 คน (ร้อยละ 35.0) และประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 138 คน (ร้อยละ 34.5) ของผู้ให้ข้อมูลของสถานศึกษาทั้งหมด

สถานการณ์การสื่อสารในการจัดการเรียนรู้เพื่อการส่งเสริมการเกษตรของสถานศึกษาในเขตชุมชนเมือง มีรายละเอียดต่อไปนี้

- การให้ความสำคัญและตระหนักของสถานศึกษาต่อการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการเกษตรในปัจจุบันและอนาคต พบว่า ในปัจจุบันและอนาคตสถานศึกษาส่วนใหญ่ให้ความสำคัญและตระหนักต่อการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการเกษตรในเกือบทุกประเด็นอยู่ในระดับมาก ยกเว้นในปัจจุบันที่ยังมีการสนับสนุนในการพัฒนาศักยภาพบุคลากรด้านการเกษตรในระดับปานกลางเท่านั้น ซึ่งหากพิจารณาในรายละเอียดจะเห็นได้ว่าประเด็นที่สถานศึกษาให้ความสำคัญ 3 ลำดับแรกทั้งในช่วงเวลาปัจจุบันและอนาคตมีความสอดคล้องกัน โดยสถานศึกษาได้ตระหนักและให้ความสำคัญต่อการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการเกษตรในภาพรวมมากที่สุดเป็นลำดับแรกเช่นเดียวกัน ซึ่งมีค่าเฉลี่ย 3.74 และ 3.99 ตามลำดับ โดยประเด็นรองลงมา คือ มีการกำหนดนโยบาย/แผนในการจัดการเรียนรู้ด้านการเกษตร มีค่าเฉลี่ย 3.64 และ 3.92 ตามลำดับ และมีการกำหนดตัวชี้วัดในการจัดการเรียนรู้ด้านการเกษตร มีค่าเฉลี่ย 3.64 และ 3.88 ตามลำดับ ดัง Table 1

Table 1 Emphasize and recognize on learning design promoting agriculture.

Topic	Current				Future			
	\bar{X}	S.D.	Level	Ranking	\bar{X}	S.D.	Level	Ranking
1) Emphasize and recognize	3.74	.847	High	①	3.99	.928	High	①
2) Policy or Plan for agricultural learning	3.64	.844	High	②	3.92	.892	High	②
3) Indicators for agricultural learning	3.64	.844	High	②	3.88	.890	High	③
4) Support budget for agricultural learning	3.48	.917	High	⑤	3.76	.973	High	⑥
5) Support for agricultural human resources	3.37	.908	Medium	⑥	3.77	.981	High	⑤
6) Support for agricultural education	3.57	.915	High	③	3.87	.957	High	④
7) Support for agricultural activities	3.55	.922	High	④	3.87	.921	High	④

- รูปแบบการจัดการเรียนรู้ในการส่งเสริมการเกษตรในเมือง พบว่า ใน 3 ลำดับแรกสถานศึกษามีการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนและกิจกรรมนอกห้องเรียนควบคู่กันมากที่สุด มีจำนวน 262 คน คิดเป็นร้อยละ 65.5 รองลงมา คือ สถานศึกษามีการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนเท่านั้น มีจำนวน 100 คน คิดเป็นร้อยละ 25.0 และสถานศึกษามีการจัดการกิจกรรมนอกห้องเรียนเท่านั้น มีจำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 5.5 ตามลำดับ

จากผลการศึกษาศถานการณ์การสื่อสารในการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการเกษตรของสถานศึกษาในเขตชุมชนเมืองสอดคล้องกับสถานการณ์จริงที่โรงเรียนในเขตอำเภอเมืองหลากหลายโรงเรียนให้ความสำคัญและตระหนักต่อการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการเกษตร อาทิ โรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุทัยธานี ได้มีการจัดการเรียนการสอนและกิจกรรมด้านการเกษตรที่บูรณาการระหว่างรายวิชาการงานอาชีพและกิจกรรมด้านการเกษตรในพื้นที่เพาะปลูกที่โรงเรียนจัดสรรไว้ 2 ไร่ โดยแบ่งเป็นบ่อปลา แปลงผลไม้ แปลงผัก และเพาะเห็ด โดยการเรียนรู้จะเกิดขึ้นจากการวางแผนของนักเรียนร่วมกับคำชี้แนะของคุณครูประจำรายวิชา (สุจิต เมืองสุข, 2562) อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของจริยา เศตะจันทน์ และคณะ (2560) ที่ชี้ให้เห็นการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในวิชาการเกษตรที่มีการบูรณาการระหว่างการเรียนการสอนผ่านวิชาเกษตรร่วมกับกิจกรรมนอกห้องเรียนที่เปิดโอกาสให้นักเรียนและผู้ปกครองได้มีส่วนร่วมซึ่งทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านความรู้ ทักษะ และทัศนคติที่สูงขึ้นอีกด้วย

สถานการณ์ปัจจุบันของการสื่อสารในการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนและกิจกรรมนอกห้องเรียน เพื่อส่งเสริมการเกษตรในเมือง มีรายละเอียดต่าง ๆ ดังนี้

- สถานการณ์ปัจจุบันของการสื่อสารในการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียน พบว่า รูปแบบการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียน 3 ลำดับแรก ได้แก่ รูปแบบการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนในลักษณะเป็นการจัดการเรียนการสอนด้านเกษตรที่สอดแทรกเนื้อหาในรายวิชาต่าง ๆ มีมากที่สุด เช่น วิชาวิทยาศาสตร์ที่สอดแทรกเนื้อหาด้านการเกษตร เป็นต้น มีจำนวน 134 คน คิดเป็นร้อยละ 33.5 รองลงมา คือ การจัดการเรียนการสอนในลักษณะเป็นรายวิชาหลักด้านการเกษตร เช่น วิชาเกษตร วิชาการปลูกผัก เป็นต้น มีจำนวน 88 คน คิดเป็นร้อยละ 22.0 และการจัดการเรียนการสอนในลักษณะเป็นรายวิชาหลักด้านการเกษตรควบคู่กับการจัดการเรียนการสอนด้านเกษตรที่สอดแทรกเนื้อหาในรายวิชาต่าง ๆ มีจำนวน 68 คน คิดเป็น

ร้อยละ 17.0 ตามลำดับ นอกจากนี้ในบางสถานศึกษายังมีการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนอีกหลากหลายรูปแบบ อาทิ ลักษณะเป็นรายวิชาเลือกด้านการเกษตร มีจำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 3.0 ไม่มีการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนด้านการเกษตร มีจำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 3.5 ลักษณะเป็นกิจกรรม 3 รูปแบบควบคู่กันทั้งที่เป็นรายวิชาหลักด้านการเกษตร การสอดแทรกเนื้อหาในรายวิชาต่าง ๆ และเป็นรายวิชาเลือกด้านการเกษตร มีจำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 9.0 เป็นต้น

หากพิจารณาการสื่อสารในการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนเพื่อการส่งเสริมการเกษตรในเมืองตามองค์ประกอบของการสื่อสารจะสามารถแบ่งออกได้เป็น 4 องค์ประกอบ คือ ผู้ส่งสาร (sender) เนื้อหาสาร (message) สื่อ (channel) และผู้รับสาร (receiver) โดยมีรายละเอียดต่าง ๆ ดังนี้

ผู้ถ่ายทอด/ผู้สอนสำหรับการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนเพื่อการส่งเสริมการเกษตรในเมือง พบว่า ผู้ถ่ายทอด/ผู้สอนที่มีมากที่สุด 3 ลำดับแรก ได้แก่ ครู มีจำนวน 120 คน คิดเป็นร้อยละ 30.0 รองลงมา คือ ครูควบคู่กับวิทยากรภายนอก และครูควบคู่กับคนในชุมชนหรือปราชญ์ชาวบ้าน มีจำนวน 28 คน คิดเป็นร้อยละ 7.0 เท่ากัน ซึ่งหากพิจารณาถึงการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนจะพบว่าสถานศึกษาได้เปิดโอกาสให้มีการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนเพื่อการส่งเสริมการเกษตรในเมืองโดยอาศัยการมีส่วนร่วมของทั้งนักเรียน ครู บุคลากรในสถานศึกษา ผู้ปกครอง วิทยากรภายนอก และคนในชุมชน/ปราชญ์ชาวบ้านที่เข้ามามีบทบาทในการเป็นผู้ถ่ายทอด/ผู้สอนในการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียน โดยมีทั้งในลักษณะการเป็นผู้ถ่ายทอด/ผู้สอนเพียงฝ่ายเดียว มีจำนวน 140 คน คิดเป็นร้อยละ 35.0 การร่วมกันเป็นผู้ถ่ายทอด/ผู้สอน 2 ฝ่าย เช่น ครูร่วมกับผู้ปกครอง บุคลากรในสถานศึกษาร่วมกับคนในชุมชน/ปราชญ์ชาวบ้าน เป็นต้น มีจำนวน 138 คน คิดเป็นร้อยละ 34.5 และการร่วมกันเป็นผู้ถ่ายทอด/ผู้สอน 3 ฝ่าย เช่น นักเรียนร่วมกับครูและวิทยากรภายนอก ครูร่วมกับผู้ปกครองและคนในชุมชน/ปราชญ์ชาวบ้าน เป็นต้น มีจำนวน 76 คน คิดเป็นร้อยละ 19.0 เป็นต้น

ข้อมูล ประเด็น หรือเนื้อหาสำหรับการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนเพื่อการส่งเสริมการเกษตรในเมือง พบว่า ข้อมูล ประเด็น หรือเนื้อหาที่มีมากที่สุด 3 ลำดับแรก ได้แก่ สถานศึกษามุ่งเน้นข้อมูล ประเด็น หรือเนื้อหาใน 3 ประเด็น ควบคู่กันทั้งความรู้ด้านการเกษตรตามแบบเรียนกระทรวงศึกษาธิการ อาทิ การจัดการเรียนการสอนตามเนื้อหาของหนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานงานเกษตร เป็นต้น ความรู้ด้านการเกษตรที่เป็นกระแสสังคมโลกและประเทศ อาทิ การสอดแทรกเนื้อหาเกี่ยวกับการทำไร่ 3 สารเคมีกำจัดศัตรูพืช เป็นต้น และความรู้ด้านการเกษตรพื้นฐานทั่วไป อาทิ ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการเพาะปลูก เป็นต้น มีจำนวน 70 คน คิดเป็นร้อยละ 17.5 รองลงมา คือ ข้อมูล ประเด็น หรือเนื้อหาที่มุ่งเน้นเฉพาะในประเด็น ความรู้ด้านการเกษตรพื้นฐานทั่วไป มีจำนวน 62 คน คิดเป็นร้อยละ 15.5 และความรู้ด้านการเกษตรตามแบบเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ มีจำนวน 46 คน คิดเป็นร้อยละ 11.5 ตามลำดับ ซึ่งหากพิจารณาในรายละเอียดจะเห็นได้ว่าการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนส่วนใหญ่ไม่ได้มีการจัดการเรียนการสอนเฉพาะเนื้อหาประเด็นใดประเด็นหนึ่งเท่านั้น แต่จะเป็นการจัดการเรียนการสอนทั้งในลักษณะมุ่งประเด็นเดียว และการจัดการเรียนการสอนที่ควบคู่หลากหลายประเด็นพร้อมกัน โดยการจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นข้อมูล ประเด็น หรือเนื้อหาเพียงประเด็นเดียวมีจำนวนมากที่สุด จำนวน 150 คน คิดเป็นร้อยละ 37.5 รองลงมา คือ การจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนที่มุ่งเน้นข้อมูล ประเด็น หรือเนื้อหาใน 2 ประเด็น เช่น ความรู้ด้านการเกษตรตามแบบเรียนกระทรวงศึกษาธิการควบคู่กับความรู้ด้านการเกษตรพื้นฐานทั่วไป ความรู้ด้านการเกษตรพื้นฐานทั่วไปควบคู่กับความรู้ด้านการเกษตรในพื้นที่ชุมชนเมืองที่นักเรียนอาศัยอยู่ เป็นต้น มีจำนวน 122 คน คิดเป็นร้อยละ 30.5 และการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนที่มุ่งเน้นข้อมูล ประเด็น หรือเนื้อหาใน 3 ประเด็น เช่น ความรู้ด้านการเกษตรตามแบบเรียนกระทรวงศึกษาธิการควบคู่กับความรู้ด้านการเกษตรที่เป็นกระแสสังคมโลกและประเทศ และความรู้ด้านการเกษตรพื้นฐานทั่วไป เป็นต้น มีจำนวน 92 คน คิดเป็นร้อยละ 23.0 ตามลำดับ

ข้อมูล ประเด็น หรือเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการทางการเกษตรสำหรับการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนเพื่อการส่งเสริมการเกษตรในเมือง พบว่า สถานศึกษาส่วนใหญ่มีการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนที่มุ่งเน้นข้อมูล ประเด็น หรือเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการทางการเกษตรในประเด็นด้านการผลิตมากที่สุด มีจำนวน 128 คน คิดเป็นร้อยละ 32.0 รองลงมา คือ ข้อมูล ประเด็น หรือเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการทางการเกษตรที่มุ่งเน้นใน 3 ประเด็นควบคู่กันทั้งที่เกี่ยวกับการผลิต การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร และการจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตร มีจำนวน 76 คน คิดเป็นร้อยละ 19.0 และข้อมูล ประเด็น หรือเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการทางการเกษตรที่มุ่งเน้นใน 4 ประเด็นควบคู่กันทั้งที่เกี่ยวกับการผลิต การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร การจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตร และการเกษตรครบวงจร มีจำนวน 60 คน คิดเป็นร้อยละ 15.0 ตามลำดับ

สื่อสำหรับการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนเพื่อการส่งเสริมการเกษตรในเมือง พบว่า การจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนเพื่อการส่งเสริมการเกษตรในเมืองมีการใช้สื่อมากที่สุด 3 ลำดับแรก คือ หนังสือเรียน มีจำนวน 306 คน

คิดเป็นร้อยละ 76.5 รองลงมา คือ แปลงสาธิต มีจำนวน 232 คน คิดเป็นร้อยละ 58.0 และเอกสารการสอน มีจำนวน 228 คน คิดเป็นร้อยละ 57.0 ตามลำดับ

กลุ่มเป้าหมายสำหรับการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนเพื่อการส่งเสริมการเกษตรในเมือง พบว่ากลุ่มเป้าหมายที่มีมากที่สุด 3 ลำดับแรก ได้แก่ นักเรียน มีจำนวน 134 คน คิดเป็นร้อยละ 33.5 รองลงมา คือ กลุ่มเป้าหมายทั้งนักเรียนและครูควบคู่กัน มีจำนวน 54 คน คิดเป็นร้อยละ 13.5 และกลุ่มเป้าหมายทั้งนักเรียนและครอบครัวนักเรียนควบคู่กัน และกลุ่มเป้าหมายทั้งนักเรียน ครู และบุคลากรในสถานศึกษาควบคู่กัน มีจำนวน 26 คนเท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 6.5 ตามลำดับ ซึ่งหากพิจารณาถึงการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนเพื่อการส่งเสริมการเกษตรในเมืองจะเห็นได้ว่าสถานศึกษาส่วนใหญ่ไม่ได้มุ่งจัดการเรียนการสอนที่ให้ความรู้ด้านการเกษตรในเมืองเฉพาะกลุ่มนักเรียนเท่านั้น แต่เป็นการจัดการเรียนการสอนด้านการเกษตรไปสู่กลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายทั้งนักเรียน ครู บุคลากรในสถานศึกษา ครอบครัวนักเรียน และชุมชน โดยสถานศึกษามีการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนเพื่อส่งเสริมการเกษตรในเมืองให้แก่กลุ่มเป้าหมายเพียงกลุ่มเดียวมากที่สุด มีจำนวน 154 คน คิดเป็นร้อยละ 38.5 แต่ยังคงมีการจัดการศึกษาให้หลากหลายกลุ่มเป้าหมายพร้อมกัน อาทิ การจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนให้กลุ่มเป้าหมาย 2 กลุ่ม เช่น นักเรียนกับครอบครัวนักเรียนควบคู่กัน นักเรียนกับครูควบคู่กัน เป็นต้น มีจำนวน 128 คน คิดเป็นร้อยละ 32.0 การจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนให้กลุ่มเป้าหมาย 3 กลุ่ม เช่น นักเรียน บุคลากรในสถานศึกษา และชุมชนควบคู่กัน เป็นต้น มีจำนวน 76 คน คิดเป็นร้อยละ 19.0 เป็นต้น

ดังนั้นจากที่กล่าวมาถึงสถานการณ์การสื่อสารในการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนเพื่อการส่งเสริมการเกษตรในเมืองตามองค์ประกอบของการสื่อสาร จึงสามารถสรุปรายละเอียดได้ดัง Figure 1

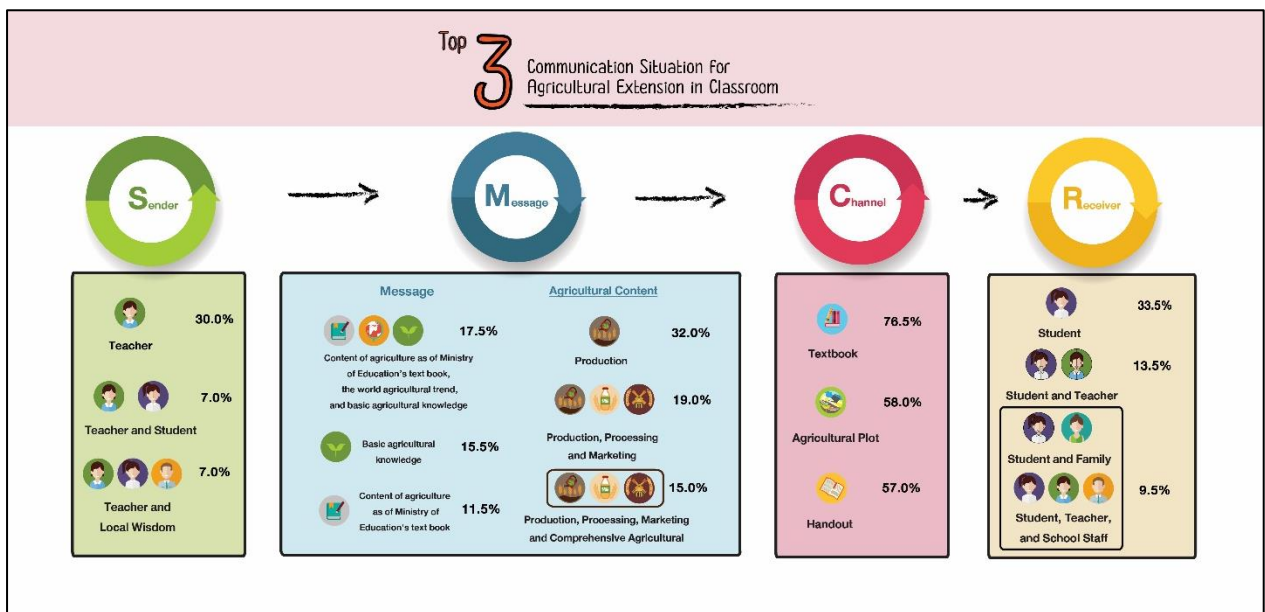

Figure 1 The communicative situation of learning management promoting agriculture in classroom.

จากผลการศึกษาศถานการณ์การสื่อสารในการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนเพื่อการส่งเสริมการเกษตรในเมืองตามองค์ประกอบของการสื่อสารมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของจงรัก วงศ์ไชย (2555) ที่สะท้อนให้เห็นถึงกระบวนการเรียนการสอนงานเกษตรของโรงเรียนที่ผ่านมาจะมีครูเป็นผู้กำหนดเนื้อหาและจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเองทั้งหมดโดยผู้เรียนและชุมชนมีส่วนร่วมน้อยซึ่งจากผลการวิจัยก็ได้สะท้อนภาพครูเป็นผู้ส่งสารมากที่สุดถึงร้อยละ 30 แต่ก็ยังเห็นภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนผ่านวิทยากรภายนอก คนในชุมชน และปราชญ์ชาวบ้าน อีกทั้งในด้านเนื้อหาทางการเกษตรส่วนใหญ่ครูจะทำการวิเคราะห์จากหลักสูตรแกนกลางเพื่อนำมาบูรณาการกับการจัดการเรียนการสอนควบคู่กับกิจกรรมการเรียนรู้ในห้องเรียนในแหล่งเรียนรู้ด้านการเกษตรของชุมชนไปสู่กลุ่มเป้าหมายที่สำคัญคือนักเรียนเช่นเดียวกัน อีกทั้งยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของจรรยา เสตะจันทร์ และคณะ (2560) ที่ชี้ให้เห็นถึงการสื่อสารในการจัดการเรียนการสอนวิชาการเกษตรในประเด็นเกี่ยวกับเกษตรในเมืองได้มีกลุ่มเป้าหมายที่สำคัญคือนักเรียนเช่นเดียวกัน อีกทั้งยังมีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับการผลิตมากที่สุดโดยเน้นที่การปลูกผักในเมืองผ่านสื่อที่เป็นกิจกรรมร่วมกันของครอบครัวและนักเรียน โดยผลการวิจัยมีความแตกต่างเพียงผู้ส่งสารที่งานวิจัยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของนักวิจัยในการทำหน้าที่เป็นผู้ส่งสารต่อนักเรียนเพิ่มมากขึ้น และในด้านเนื้อหาที่นักเรียนสนใจด้านการ

ผลดีมากที่สุดยังคงสอดคล้องกับงานวิจัยของศิริกาญจน์ ฉะนั้นเชื้อ และคณะ (2555) ที่ชี้ให้เห็นความรู้และทักษะที่นักเรียนให้ความสนใจมากที่สุด คือการปลูกผัก ร้อยละ 32.1 การเพาะเห็ดและการเพาะถั่วงอก ร้อยละ 19.2 การทำปุ๋ยอินทรีย์ ร้อยละ 15.4 และการขยายพันธุ์พืช ร้อยละ 14.1 อีกด้วย นอกจากนี้หากการจัดการเรียนการสอนด้านการเกษตรในเมืองในห้องเรียนโดยการเปิดโอกาสให้นักเรียนและครอบครัวได้มีส่วนร่วมจะสามารถปรับเปลี่ยนทัศนคติในการเรียนวิชาเกษตรได้อีกด้วย

- **สถานการณ์ปัจจุบันของการสื่อสารในการจัดกิจกรรมนอกห้องเรียน** พบว่า รูปแบบการจัดกิจกรรมนอกห้องเรียน 3 ลำดับแรก ได้แก่ รูปแบบการจัดกิจกรรมนอกห้องเรียนในลักษณะที่เป็นกิจกรรมของรายวิชามากที่สุด มีจำนวน 102 คน คิดเป็นร้อยละ 25.5 รองลงมา คือ การจัดกิจกรรมนอกห้องเรียนที่มี 3 รูปแบบควบคู่กันโดยมีลักษณะเป็นกิจกรรมของรายวิชา กิจกรรมที่สถานศึกษาจัดขึ้นเอง และกิจกรรมที่หน่วยงานภายนอกจัดให้สถานศึกษา มีจำนวน 72 คน คิดเป็นร้อยละ 18.0 และการจัดกิจกรรมนอกห้องเรียนในลักษณะเป็นกิจกรรมที่สถานศึกษาจัดขึ้นเอง มีจำนวน 56 คน คิดเป็นร้อยละ 14.0 ตามลำดับ นอกจากนี้ในบางสถานศึกษายังมีการจัดกิจกรรมนอกห้องเรียนในอีกหลากหลายรูปแบบ อาทิ ลักษณะเป็นกิจกรรมที่สถานศึกษาจัดให้ชุมชน มีจำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 4.5 ไม่มีการจัดกิจกรรมนอกห้องเรียนด้านการเกษตร มีจำนวน 32 คน คิดเป็นร้อยละ 8.0 ลักษณะกิจกรรม 4 รูปแบบควบคู่กันทั้งที่เป็นกิจกรรมของรายวิชาควบคู่กับกิจกรรมที่สถานศึกษาจัดขึ้นเอง กิจกรรมที่หน่วยงานภายนอกจัดให้สถานศึกษา และกิจกรรมที่สถานศึกษาจัดให้ชุมชน มีจำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 9.0 เป็นต้น

หากพิจารณาการสื่อสารในการจัดกิจกรรมนอกห้องเรียนเพื่อการส่งเสริมการเกษตรในเมืองตามองค์ประกอบของการสื่อสารจะสามารถแบ่งออกได้เป็น 4 องค์ประกอบ คือ ผู้ส่งสาร (sender) เนื้อหาสาร (message) สื่อ (channel) และผู้รับสาร (receiver) โดยมีรายละเอียดต่าง ๆ ดังนี้

ผู้ถ่ายทอด/ผู้สอนสำหรับการจัดกิจกรรมนอกห้องเรียนเพื่อการส่งเสริมการเกษตรในเมือง พบว่า ผู้ถ่ายทอด/ผู้สอนที่มีมากที่สุด 3 ลำดับแรก ได้แก่ ครู มีจำนวน 70 คน คิดเป็นร้อยละ 17.5 รองลงมา คือ ครูควบคู่กับนักเรียน และครูควบคู่กับนักเรียนและบุคลากรในสถานศึกษา มีจำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 5.5 เท่ากัน ซึ่งหากพิจารณาถึงการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมนอกห้องเรียนจะพบว่าสถานศึกษาได้เปิดโอกาสให้มีการจัดกิจกรรมนอกห้องเรียนเพื่อการส่งเสริมการเกษตรในเมือง โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของทั้งนักเรียน ครู บุคลากรในสถานศึกษา ผู้ปกครอง วิทยากรภายนอก และคนในชุมชน/ปราชญ์ชาวบ้านในการรับบทบาทเป็นผู้ส่งสารเช่นเดียวกัน โดยมีทั้งในลักษณะการเป็นผู้ถ่ายทอด/ผู้สอนเพียงฝ่ายเดียว มีจำนวน 128 คน คิดเป็นร้อยละ 32.0 การร่วมกันเป็นผู้ถ่ายทอด/ผู้สอน 2 ฝ่าย เช่น ครูร่วมกับคนในชุมชน/ปราชญ์ชาวบ้าน ครูร่วมกับผู้ปกครอง เป็นต้น มีจำนวน 126 คน คิดเป็นร้อยละ 31.5 และการร่วมกันเป็นผู้ถ่ายทอด/ผู้สอน 3 ฝ่าย เช่น นักเรียนร่วมกับครูและบุคลากรในสถานศึกษา ครูร่วมกับบุคลากรในสถานศึกษาและผู้ปกครอง เป็นต้น มีจำนวน 100 คน คิดเป็นร้อยละ 25.0

ข้อมูล ประเด็น หรือเนื้อหาสำหรับการจัดกิจกรรมนอกห้องเรียนเพื่อการส่งเสริมการเกษตรในเมือง พบว่า ข้อมูล ประเด็น หรือเนื้อหาที่มีมากที่สุด 3 ลำดับแรก ได้แก่ สถานศึกษาที่มุ่งเน้นใน 3 ประเด็นเหล่านี้ควบคู่กันมากที่สุด คือ ความรู้ด้านการเกษตรตามแบบเรียนกระทรวงศึกษาธิการ ความรู้ด้านการเกษตรที่เป็นกระแสสังคมโลกและประเทศ และความรู้ด้านการเกษตรพื้นฐานทั่วไป มีจำนวน 66 คน คิดเป็นร้อยละ 16.5 รองลงมา คือ ข้อมูล ประเด็น หรือเนื้อหาที่มุ่งเน้นในประเด็นเกี่ยวกับความรู้ด้านการเกษตรพื้นฐานทั่วไป มีจำนวน 64 คน คิดเป็นร้อยละ 16.0 และความรู้ด้านการเกษตรตามแบบเรียนกระทรวงศึกษาธิการ มีจำนวน 46 คน คิดเป็นร้อยละ 11.5 ตามลำดับ ซึ่งหากพิจารณาในรายละเอียดจะเห็นได้ว่าการจัดกิจกรรมนอกห้องเรียนส่วนใหญ่ไม่ได้มีการจัดกิจกรรมเฉพาะในเนื้อหาประเด็นใดประเด็นหนึ่งเท่านั้น แต่เป็นการจัดการเรียนการสอนทั้งในลักษณะมุ่งเน้นประเด็นเดียว และการจัดการเรียนการสอนที่ควบคู่หลากหลายประเด็นพร้อมกันอีกด้วย โดยการจัดกิจกรรมที่มุ่งเน้นข้อมูล ประเด็น หรือเนื้อหาเพียงประเด็นเดียวมีจำนวนมากที่สุด มีจำนวน 174 คน คิดเป็นร้อยละ 43.5 รองลงมา คือ การจัดกิจกรรมนอกห้องเรียนมีการเน้นข้อมูล ประเด็น หรือเนื้อหาใน 2 ประเด็น เช่น ความรู้ด้านการเกษตรตามแบบเรียนกระทรวงศึกษาธิการควบคู่กับความรู้ด้านการเกษตรพื้นฐานทั่วไป ความรู้ด้านการเกษตรพื้นฐานทั่วไปควบคู่กับความรู้ด้านการเกษตรในพื้นที่ชุมชนเมืองที่นักเรียนอาศัยอยู่ เป็นต้น มีจำนวน 100 คน คิดเป็นร้อยละ 25.0 และการจัดกิจกรรมนอกห้องเรียนที่มุ่งเน้นข้อมูล ประเด็น หรือเนื้อหาใน 3 ประเด็น เช่น ความรู้ด้านการเกษตรตามแบบเรียนกระทรวงศึกษาธิการควบคู่กับความรู้ด้านการเกษตรที่เป็นกระแสสังคมโลกและประเทศ และความรู้ด้านการเกษตรพื้นฐานทั่วไป เป็นต้น มีจำนวน 92 คน คิดเป็นร้อยละ 23.0

ข้อมูล ประเด็น หรือเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการทางการเกษตรสำหรับการจัดกิจกรรมนอกห้องเรียนเพื่อการส่งเสริมการเกษตรในเมือง พบว่า สถานศึกษาส่วนใหญ่มีการจัดกิจกรรมนอกห้องเรียนที่มุ่งเน้นข้อมูล ประเด็น หรือเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการทางการเกษตรในประเด็นด้านการผลิมากที่สุดเป็นอันดับแรก มีจำนวน 106 คน คิดเป็นร้อยละ

ละ 26.5 รองลงมา คือ ข้อมูล ประเด็น หรือเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการทางการเกษตรที่มุ่งเน้นใน 3 ประเด็นควบคู่กันทั้งที่เกี่ยวกับการผลิต การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร และการจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตร มีจำนวน 92 คน คิดเป็นร้อยละ 23.0 และประเด็นเกี่ยวกับการผลิต การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร และการเกษตรครบวงจรควบคู่กัน มีจำนวน 70 คน คิดเป็นร้อยละ 17.5 ตามลำดับ

สื่อสำหรับการจัดกิจกรรมนอกห้องเรียนเพื่อการส่งเสริมการเกษตรในเมือง พบว่า สื่อที่ใช้ในการจัดกิจกรรมนอกห้องเรียนเพื่อการส่งเสริมการเกษตรในเมืองมากที่สุด 3 ลำดับแรก คือ แพลตฟอร์ม มีจำนวน 164 คน คิดเป็นร้อยละ 41.0 รองลงมา คือ หนังสือเรียน มีจำนวน 160 คน คิดเป็นร้อยละ 40.0 และ เอกสารการสอน มีจำนวน 142 คน คิดเป็นร้อยละ 35.5

กลุ่มเป้าหมายสำหรับการจัดกิจกรรมนอกห้องเรียนเพื่อการส่งเสริมการเกษตรในเมือง พบว่า กลุ่มเป้าหมายที่มีมากที่สุด 3 ลำดับแรก ได้แก่ นักเรียน มีจำนวน 114 คน คิดเป็นร้อยละ 28.5 รองลงมา คือ กลุ่มเป้าหมายทั้งนักเรียนและครูควบคู่กัน มีจำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 10.0 และกลุ่มเป้าหมายทั้งนักเรียน ครู และบุคลากรในสถานศึกษาควบคู่กัน มีจำนวน 38 คน คิดเป็นร้อยละ 9.5 ตามลำดับ ซึ่งหากพิจารณาถึงการจัดกิจกรรมนอกห้องเรียนเพื่อการส่งเสริมการเกษตรในเมืองจะเห็นได้ว่าสถานศึกษาส่วนใหญ่ไม่ได้มุ่งจัดกิจกรรมนอกห้องเรียนที่ให้ความรู้ด้านการเกษตรในเมืองเฉพาะกลุ่มนักเรียนเท่านั้น แต่เป็นการจัดการเรียนการสอนด้านการเกษตรไปสู่กลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายทั้งนักเรียน ครู บุคลากรในสถานศึกษา ครอบครัวนักเรียน และชุมชน โดยสถานศึกษามีการจัดกิจกรรมนอกห้องเรียนเพื่อส่งเสริมการเกษตรในเมืองให้แก่กลุ่มเป้าหมายเพียงกลุ่มเดียวมากที่สุด มีจำนวน 138 คน คิดเป็นร้อยละ 34.5 แต่ยังคงมีการจัดกิจกรรมนอกห้องเรียนให้แก่กลุ่มเป้าหมายหลากหลายกลุ่มพร้อมกันอีกด้วย อาทิ การจัดกิจกรรมนอกห้องเรียนมีกลุ่มเป้าหมาย 2 กลุ่ม เช่น นักเรียนควบคู่กับบุคลากรในสถานศึกษา เป็นต้น มีจำนวน 114 คน คิดเป็นร้อยละ 28.5 การจัดกิจกรรมนอกห้องเรียนมีกลุ่มเป้าหมาย 4 กลุ่ม เช่น นักเรียนควบคู่กับครู ครอบครัวนักเรียน และชุมชน เป็นต้น มีจำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 2.5 เป็นต้น

ดังนั้นจากที่กล่าวมาถึงสถานการณ์การสื่อสารในการจัดกิจกรรมนอกห้องเรียนเพื่อการส่งเสริมการเกษตรในเมืองตามองค์ประกอบของการสื่อสาร จึงสามารถสรุปรายละเอียดได้ดัง Figure 2

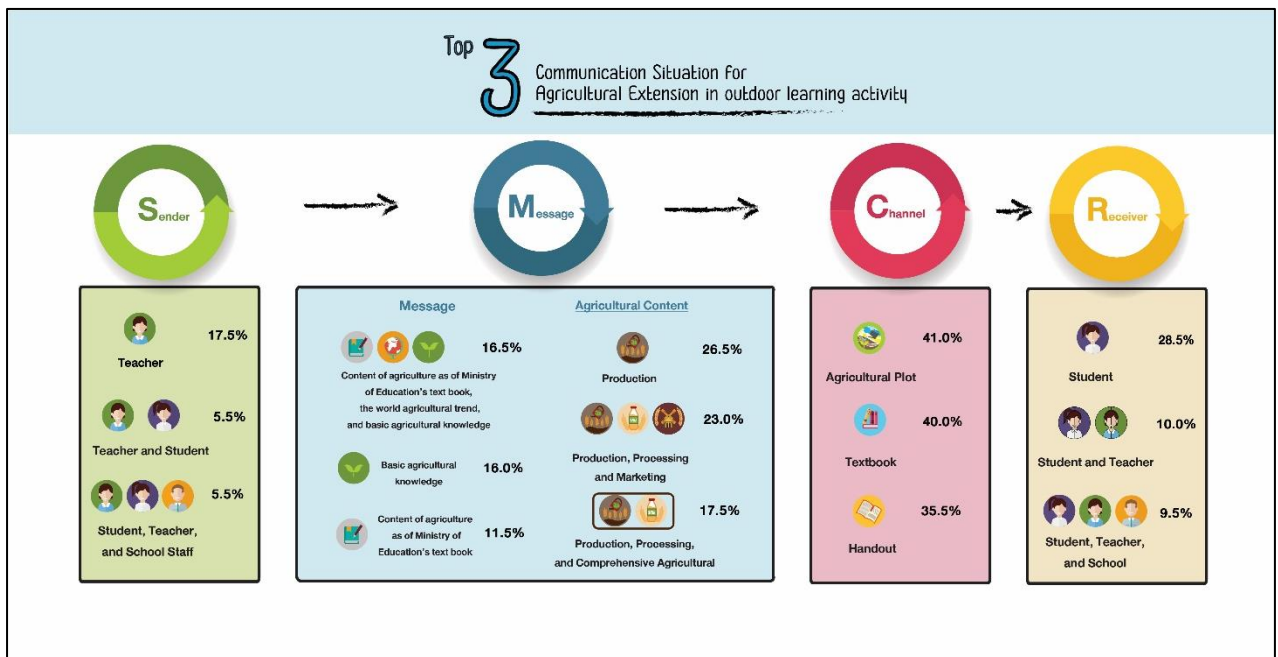

Figure 2 The communicative situation of learning management promoting agriculture in outdoor learning activity.

จากผลการศึกษาศานการณการสื่อสารในการจัดกิจกรรมนอกห้องเรียนเพื่อการส่งเสริมการเกษตรในเมืองตามองค์ประกอบของการสื่อสารมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของอภิเดช ช่างชัย และคณะ (2560) ที่ชี้ให้เห็นการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ด้านการเกษตรนอกห้องเรียนเป็นกิจกรรมที่มุ่งไปสู่กลุ่มเป้าหมายสำคัญคือนักเรียนเช่นกัน โดยมีครู ผู้ปกครอง และวิทยากรในชุมชนเป็นผู้ส่งสารที่มีบทบาทตั้งแต่การวางแผนเพื่อพัฒนาไปสู่แผนกิจกรรมการเรียนรู้การเกษตรแบบผสมผสานโดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับการเลี้ยงสัตว์ การปลูกพืช การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร และการจัดการธุรกิจเกษตรในท้องถิ่น แต่ผลการวิจัยมีความแตกต่างกันในด้านสื่อที่มีการใช้การศึกษาจากแหล่งเรียนรู้และวิทยากรชุมชนมากกว่าการเรียนรู้จาก

การลงมือปฏิบัติในแปลงสาธิต และที่สำคัญงานวิจัยยังชี้ให้เห็นถึงผลของการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมทางการเกษตรนอกห้องเรียนว่าสามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความรู้และทักษะแก่นักเรียน อีกทั้งยังทำให้นักเรียนได้มีโอกาสเรียนรู้องค์ความรู้ที่หลากหลายจากแหล่งเรียนรู้และวิทยากรชุมชน ซึ่งหากมีการเปิดโอกาสให้คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการวางแผนจะยิ่งทำให้เกิดความเข้าใจในทิศทางที่ตรงกันอีกด้วย

ภาคีหรือผู้มีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนและกิจกรรมนอกห้องเรียนด้านการเกษตรในเมือง พบว่า ภาคีหรือผู้มีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ด้านการเกษตรทั้งการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนและการจัดการกิจกรรมนอกห้องเรียนที่มีมากที่สุด 3 ลำดับแรก ได้แก่ ครอบคลุมนักเรียนร่วมมือกับชุมชน มีจำนวน 100 คน คิดเป็นร้อยละ 25.0 รองลงมา คือ สถานศึกษาดำเนินการจัดการเรียนการสอนและกิจกรรมด้านการเกษตรโดยไม่มีภาคีหรือผู้มีส่วนร่วม มีจำนวน 92 คน คิดเป็นร้อยละ 23.0 และภาคีหรือผู้มีส่วนร่วมเป็นครอบครัวนักเรียน มีจำนวน 52 คน คิดเป็นร้อยละ 13.0 ตามลำดับ ดังนั้นจึงสามารถสะท้อนภาพการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการเกษตรในเมืองของสถานศึกษาว่ามีหลากหลายรูปแบบทั้งการจัดการเรียนรู้ด้านการเกษตรโดยสถานศึกษาเพียงอย่างเดียวและการจัดการเรียนรู้ด้านการเกษตรที่อาศัยการมีส่วนร่วมของหลากหลายภาคีในการจัดการเรียนรู้ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน ซึ่งจากผลการสำรวจพบว่า การจัดการเรียนการสอนและกิจกรรมด้านการเกษตรในสถานศึกษาส่วนใหญ่มีภาคีหรือผู้มีส่วนร่วม 2 ภาคี เช่น ชุมชนร่วมกับวัด ชุมชนร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ เป็นต้น มีจำนวน 138 คน คิดเป็นร้อยละ 34.5 รองลงมา คือ ภาคีหรือผู้มีส่วนร่วมเพียงภาคีเดียว มีจำนวน 122 คน คิดเป็นร้อยละ 30.5 และไม่มีภาคีหรือผู้มีส่วนร่วม มีจำนวน 92 คน คิดเป็นร้อยละ 23.0 ตามลำดับ

จากผลการศึกษาภาคีหรือผู้มีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนและกิจกรรมนอกห้องเรียนด้านการเกษตรในเมืองจะเห็นได้ว่ามีทั้งสถานศึกษาที่เปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมและสถานศึกษาที่ไม่มีภาคีเข้าร่วมในการจัดการเรียนรู้ด้านการเกษตร แต่จากผลการวิจัยของอภิเดช ช่างชัย และคณะ (2560) และจรียา เสตะจันทร์ และคณะ (2560) ได้ชี้ให้เห็นถึงผลของการเปิดโอกาสให้ภาคีหรือผู้อื่นเข้ามามีส่วนร่วมในการเรียนการสอนและกิจกรรมในรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรในเมืองจะนำมาสู่การเปลี่ยนแปลงของนักเรียนทั้งในด้านความรู้ ทักษะ และทัศนคติที่ดีมากขึ้น

ความสำเร็จของสถานศึกษาในการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมด้านการเกษตร พบว่า สถานศึกษาส่วนใหญ่มีความสำเร็จในการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมด้านการเกษตรทั้งการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนและการจัดกิจกรรมนอกห้องเรียนในระดับมาก โดยมีคะแนนเฉลี่ย 6.45 คะแนน (S.D. = 1.883) จากคะแนนเต็ม 10 คะแนน

สรุปผลการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานการณ์การสื่อสารในการส่งเสริมการเกษตรในเมืองของสถานศึกษาในเขตชุมชนเมือง โดยผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าสถานศึกษาได้ให้ความสำคัญและความตระหนักต่อการจัดการเรียนรู้ในการส่งเสริมการเกษตรทั้งในปัจจุบันและอนาคต ซึ่งมีทั้งการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนที่สอดแทรกเนื้อหาด้านการเกษตรในรายวิชาต่าง ๆ ผ่านการสื่อสารที่มีครูเป็นผู้ถ่ายทอดหรือผู้สอนไปยังนักเรียนที่เป็นกลุ่มเป้าหมายสำคัญ โดยยังคงใช้หนังสือเรียนเป็นสื่อเพื่อการเรียนรู้ และการจัดกิจกรรมนอกห้องเรียนผ่านกิจกรรมของรายวิชาที่มีครูเป็นผู้ถ่ายทอดหรือผู้สอนเช่นเดียวกัน โดยมีการบูรณาการความรู้ด้านการเกษตรตามแบบเรียนกระทรวงศึกษาธิการ ความรู้ด้านการเกษตรที่เป็นกระแสสังคมโลกและประเทศ และความรู้ด้านการเกษตรพื้นฐานทั่วไป โดยเฉพาะประเด็นด้านการผลิตที่นักเรียนซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายจะได้เรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติในแปลงสาธิต อีกทั้งการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการเกษตรของสถานศึกษาในเขตชุมชนเมืองยังเปิดโอกาสให้ครอบครัวนักเรียนและชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอีกด้วย ซึ่งจากผลการศึกษาจะสะท้อนภาพการบูรณาการร่วมกันของการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนและการจัดกิจกรรมนอกห้องเรียนที่ส่งเสริมให้นักเรียนมีความรู้ ทัศนคติ และทักษะด้านการเกษตรในเมืองที่จะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตและอาชีพต่อไปในอนาคต

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณคณะเทคโนโลยีการเกษตร สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบังที่สนับสนุนทุนวิจัยโครงการนักวิจัยพี่เลี้ยง (Mentorship) ในโครงการวิจัยเรื่องการวิจัยและพัฒนาสื่อในการส่งเสริมการเกษตรในเมืองของสถานศึกษาในเขตชุมชนเมือง

เอกสารอ้างอิง

- จรงค์ วงศ์ไชย. 2555. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ฐานเกษตรแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนบ้านผาคูบและชุมชน อำเภอเมือง จังหวัดน่าน. วิทยาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- จริยา เสดะจันทร์, ดวงกมล ปานรศทิพ ธรรมารัตน์ และสมศักดิ์ คูหาสวรรค์เวช. 2560. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในวิชาการเกษตร กรณีศึกษาการปลูกผักในเมืองของนักเรียนชั้นประถมศึกษาโรงเรียนพระแม่สกลสงเคราะห์ จังหวัดนนทบุรี. *วารสารเกษตรพระจอมเกล้า* 35(1): 72-82.
- ทีศนา แชมมณี. 2551. *ศาสตร์การสอน*. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์แห่งหนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พัชรา เอี่ยมกิจการ, ลือพงษ์ ลือนาม, สมศักดิ์ คูหาสวรรค์เวช, ดวงกมล ปานรศทิพ ธรรมารัตน์, รพีพรรณ คันธะวิชัย และสศศรี นกอยู่. 2558. รายงานฉบับสมบูรณ์โครงการฝึกอบรมส่งเสริมความรู้ด้านการผลิตอุปกรณ์การเกษตรโดยวัสดุเหลือใช้แก่เด็กและเยาวชนในเขตชุมชนเมือง. คณะเทคโนโลยีการเกษตร สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.
- พัลลรินทร์ พันธุ์แน่น. 2561. การพัฒนาสวนเกษตรชุมชนเมืองกับการเสริมสร้าง ชุมชนเข้มแข็ง: กรณีศึกษา ชุมชนพูนทรัพย์ เขตสายไหม กรุงเทพมหานคร. *วารสารร่วมพฤษ์ มหาวิทยาลัยเกริก* 36(3): 68-95.
- ศิริกาญจน์ อະนันเอื้อ, จินดา ขลิบทอง และบำเพ็ญ เทียวหวาน. 2555. การส่งเสริมเกษตรในโรงเรียนชุมชนบ้านท่าสองยาง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาตากเขต 2. ในการประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 2. https://www.stou.ac.th/thai/grad_stdy/masters/%E0%B8%9D%E0%B8%AA%E0%B8%AA/research/2nd/index.html. (30 ธันวาคม 2564).
- สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว. 2564. Children & Nature-deficit Disorder เด็กกับโรคขาดธรรมชาติ. มหาวิทยาลัยมหิดล. <https://mahidol.ac.th/th/2021/children-nature-deficit-disorder/>. (29 ธันวาคม 2564).
- สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. 2556. รายชื่อสถานศึกษา ปีการศึกษา 2556. กระทรวงศึกษาธิการ. <http://www.mis.moe.go.th/statistic>. (12 พฤษภาคม 2558).
- สุจิต เมืองสุข. 2562. ร.ร.อุทัยธานีวิศยาคม บัณฑิตเด็กเกษตรวัย 4.0. https://www.technologychaoban.com/bullet-news-today/article_96146. (29 ธันวาคม 2564).
- อภิเดช ช่างชัย, สันติ ศรีสวนแดง และประสงค์ ต้นพิชัย. 2560. การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ด้านการเกษตรโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน: กรณีศึกษา โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์วิทยาเขตกำแพงแสน. *Veridian E-Journal มหาวิทยาลัยศิลปากร* 10(2): 1544-1560.
- Yamane, T. 1967. *Statistics, An Introductory Analysis*. 2nd Ed., New York: Harper and Row.

วันรับบทความ (Received date) : 23 ก.ย. 64

วันแก้ไขบทความ (Revised date) : 4 ม.ค. 65

วันตอบรับบทความ (Accepted date) : 25 มี.ค. 65